

העופל - בשולי הכותל

עונה מומלצת: כל השנה

התאמת המסלול: לכל המשפחה

קושי המסלול: קל מאוד

אורך המסלול (סיור באתר): כקילומטר

מפה: מפה עירונית טובה של ירושלים

הגעה מהכניסה לירושלים: מהכניסה לירושלים ממשיכים בשדרות זלמן שזר (בנייני האומה) ושדרות בן צבי. נוסעים לאורך גן סאקר עד הפניה שמאלה לשכונת רחביה, מתחת לבנייני וולפסון אל עבר גן הפעמון. בקצה רחוב המלך דוד פונים שמאלה אל רחוב דוד רמז. חולפים על פני החאן ותחנת הרכבת הישנה. ברמזור הראשון פונים שמאלה, וברמזור הבא, בגיא בן הינום, פונים ימינה בעלייה צרה – לעבר הר ציון. ניתן גם להקיף את העיר העתיקה מצפון וממזרח ולחפש חנייה באזור עיר דוד. בשל קשיי החנייה לעיתים הכי טוב לחנות באזור גן הפעמון, לחצות רגלית את גיא בן הינום ולעלות רגלית להר ציון. העופל צמוד לכותל, כך שכל שילוט והכוונה לעבר הכותל וחנייה בסמוך מתאימים אף הם. משער ציון יורדים רגלית (בתוך או מחוץ לחומות) אל שער האשפות הסמוך לכותל. ממערב לשער, מצדה הפנימי של החומה, נמצאת הכניסה אל הגן הארכיאולוגי (מתחת לכביש הגישה לרחבת הכותל, יש שילוט).

• **המסלול מעגלי, האתר מותאם לנכים, הכניסה בתשלום וכפופה לשעות הפתיחה ולנוהלי החברה לפיתוח מזרח ירושלים. טלפון לבירורים ותיאומים: 02-6277550.**

מזה מאות שנים מהווה הכותל המערבי אבן שואבת ליהודים מכל העולם. ההגעה אל קיר האבן הקדום נחשבת שיא בביקורו של כל יהודי המגיע ארצה. אין ישראלי שמראה הצנחנים המתרפקים על אבניו הגדולות של הכותל לאחר כיבוש ירושלים המזרחית במלחמת ששת הימים לא חקוק בתודעתו. לא בכדי גם חילונים רבים פוקדים את האבנים הגדולות במסגרת טקסי ההשבעה של צה"ל. כל אחד גם יודע שבעוד שיש אנשים עם לב של אבן, בכותל יש גם אבנים עם לב אדם.

אבל מה באמת אנו יודעים על הכותל? מי בנה את הקיר הענק ומתי? מה היה מקומו במתחם המקדש הענק, וכיצד התייחסו אליו עולי הרגל בימי קדם? התשובות על שאלות אלו ורבות אחרות ממתונות לנו בגן הארכיאולוגי של ירושלים, שבו גם מוזיאון נקרא מרכז דוידסון, על שמו של התורם שמכספו נבנה האתר (האתר פתוח בימים א' – ה' בשעות 08:00 – 17:00, בימי ו' וערבי חג בשעות 08:00 – 14:00, עלות כניסה לאתר: מבוגר – 30 ₪, ילד, חייל, סטודנט, גמלאי – 16 ₪, טלפון: 02-6277550).

הגן הארכיאולוגי ממוקם בפינה הדרום-מערבית של הר-הבית, בנקודת המפגש של הכותל המערבי, המוכר, והכותל הדרומי השכוח מלב. בימי קדם כונה האזור 'עופל', מכיוון שדרכו העפילו מעיר דוד אל המקדש שנמצא בפסגת הר המוריה. הכותל המערבי אינו אלא אחד מארבעה קירות התמך האדירים שנבנו סביב כל מתחם המקדש על ידי הורדוס בסוף המאה הראשונה לפנה"ס, כדי לאפשר את הקמתה של הרחבה העצומה הקיימת עד היום.

אם כיום מעורר הכותל השתות, בימי קדם עולי הרגל לבטח התרשמו מהקיר העצום ואבני הענק מהן הוא בנוי (משקלה של הגדולה שבהן הוא 570 טון). בניגוד לימינו, עבורם הוא בשום פנים ואופן לא היווה מוקד לכיסופים. יתרה מזאת - בימי קדם הכותל אף לא נחשב אזור מקודש, אלא התנשא מעל אזור חולין, שבו עסקו במלאכות יומיום ובמסחר. סביבות הר הבית היו אזור שוקק חיים שבו חיו תושבי ירושלים. בנוסף, ניתנו בו שירותים להמוני בית ישראל שביקרו במקדש. בשווקים שהקיפו את המקדש המירו עולי הרגל את כספם לכסף מקומי, טבלו במקוואות, רכשו את הקורבנות שהביאו למקדש והתרעננו בשתייה ומזון מהמסע הרגלי הממושך. ברבות הזמן התקדש קיר התמך המערבי, שזכה לכינויו 'הכותל', מכיוון שהיה הקיר השלם והנגיש ביותר ליהודים. תחת שלטון הנוצרים, משך כל התקופה הביזנטית, היה אסור ליהודים להיכנס לירושלים ולעלות להר הבית כדי להנציח את נבואתו של ישוע על החורבן. הם הורשו לעלות להתפלל על חורבות ההר פעם בשנה - דווקא בט' באב, כדי להדגיש את רעיון עליונותה של הנצרות ואת צדקת נבואת החורבן של ישוע.

בשל הנפיצות הפוליטית הכרוכה באתר בהר הבית עצמו (הנמצא בידי הוואקף המוסלמי מאז המאה השביעית לספירה) לא ניתן לערוך חפירות ארכיאולוגיות, אולם סביבותיו נחפרו בקפידה - ובפרט האזור הדרומי. למרגלות קצהו הדרומי של הכותל המערבי ניתן לראות את רחוב השוק המרוצף על שרידי החנויות שבשוליו. על פי הכתוב במשנה, במרומי החומה ניצב לפנים כהן שהיה תוקע בחצוצרה. בתקיעה היה מכריז על כניסת שבת הקרבה ועל הצורך להיחפז ולסגור את החנויות טרם כניסתה. אחד הממצאים המעניינים ביותר במקום הוא אבן מעקה, שכנראה נפלה מראש החומה עם חורבן הבית ועליה כתובת עברית "לבית התקיעה". ממצא זה מגבה ארכיאולוגית את הטקסט הקדום ומחיה את עברו של המקום. עוד ניתן לראות במקום את שרידיה של קשת רובינסון (שבראשית החפירות היו מעט מעל גובה פני השטח ועתה יש לשאת את הראש גבוה-גבוה למעלה כדי לראותם) שהייתה חלק ממחלף קדום, שאפשר טיפוס אל רחבת המקדש תוך כדי מעבר בגשר מעל השוק ומקוואות רבים ששימשו ככל הנראה את עולי הרגל לצורכי היטהרות קודם כניסתם לתחום המקודש. בקצהו המזרחי של המתחם נמצאים השערים המוכרים בשם 'שערי חולדה' - שהיוו בעבר את הכניסה הראשית למתחם כולו. מזה מאות שנים הם חסומים והכניסה אל המנהרות שמעבר להם אפשרית רק דרך רחבת הר הבית. כמו כל דבר בירושלים גם כאן ישנם נדבכים שונים בני תקופות שונות. מתקופות מאוחרות לימי בית המקדש השני נמצא בית מרחץ רומי, מבנים ביזנטיים נוצרים, ארמונות אומאיים מוסלמים ומגדל צלבני. החומה העות'מאנית, שהוקמה במאה ה-16 ומקיפה גם כיום את העיר העתיקה, תוחמת את האתר מדרום.

במהלך הסיור באתר ניתן כאמור לסייר בגן הארכיאולוגי וגם לבקר במוזיאון "מרכז דוידסון" המקורה. המיזוג שבמקום מחייה נפשות בימי הקיץ החמים. המוזיאון המציג את עברו של המקום בחתך היסטורי מורכב. במוזיאון מוקרן סרט הסוקר 150 שנות חפירות ארכיאולוגיות במקום, וכן סרטון הממחיש את חוויותיו של עולה רגל בימי קדם. בהזמנה מראש ובתשלום ניתן גם לבקר במודל הווירטואלי של הר הבית, כפי שהוא מצטייר מהחפירות הארכיאולוגיות.

עודכן בתאריך 30.5.2011

כל הזכויות שמורות © ליותם יעקבסון